

Actief Burgerschap

♪ "Iedereen is van de wereld en de wereld is van iedereen" ♪

-Thé Lau-

Inhoud

INLEIDING	3
VISIE OP ACTIEF BURGERSCHAP	3
1) BURGERSCHAP	4
DRIE DOMEINEN	4
2) ACTIEF BURGERSCHAP: HOE LEREN WE DIT AAN?	6
3) HOOFDDOELEN BURGERSCHAP	7
4) BASISWAARDEN	10
5) EVALUATIE	11

Inleiding

Met open vizier...

Visie op actief burgerschap

Leerlingen groeien op in een steeds complexere, pluriforme maatschappij. Onze school vindt het van belang haar leerlingen op een goede manier hierop voor te bereiden.

Wij zien het als een taak van de school kinderen op te voeden tot evenwichtige, fatsoenlijke, democratische, participerende, coöperatieve en algemeen ontwikkelde burgers van de Nederlandse samenleving. Zij moeten goed met anderen om kunnen gaan en deel kunnen nemen aan de samenleving. Wij besteden aandacht aan sociale vaardigheden bij de leerlingen, de basiswaarden en aan beleefdheid en omgangsregels in de omgang met elkaar.

Hierbij gaat het niet alleen om kennis hierover te hebben, maar gaat het tevens over vaardigheden aanleren en over welke houding te kiezen. Leerlingen maken ook nu al deel uit van de samenleving en de school is de plaats om binnen haar veilige muren te oefenen.

Op de basisschool verblijven heeft een paar unieke kenmerken. Het is de ontmoetingsplaats waar alle kinderen voor het eerst verkeren in grote groepen leeftijdgenoten met alle verschillen van dien. Op onze openbare school leren kinderen om te gaan met verschillen en om samen te werken op basis van gelijkwaardigheid. Ook is het de plaats waar kinderen leren functionele relaties aan te gaan met een relatief grote groep onbekende volwassenen.

Burgerschapsvorming en sociale ontwikkeling van leerlingen is geen “vak”. Het zit verweven in het totale aanbod van onze school. In dit document staan we stil bij de domeinen van burgerschap, de basiswaarden van onze maatschappij, onze doelen en waar dit in onze praktijk van alle dag terug te zien is.

1) Burgerschap

Burgerschapsvorming brengt jonge burgers (want dat zijn leerlingen immers) de basiskennis, vaardigheden en houding bij die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving. Ze maken kennis met begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, duurzame ontwikkeling, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit. Die kennis komt niet alleen uit het boekje, maar wordt ook geleerd door te oefenen in de praktijk.

Burgerschapsvorming is niet bedoeld om brave burgers voort te brengen. Democratisch burgerschap geeft recht op een afwijkende mening. Democratie vraagt om een gezonde dosis wantrouwen en kritisch denken bij burgers.

Drie domeinen

Bij burgerschapsvorming staan drie domeinen centraal:

democratie - kennis over de democratische rechtstaat en politieke besluitvorming; democratisch handelen en de maatschappelijke basiswaarden

participatie - kennis over de basiswaarden en mogelijkheden voor inspraak en vaardigheden en houdingen die nodig zijn om op school en in de samenleving actief mee te kunnen doen

identiteit - verkennen van de eigen identiteit en die van anderen; voor welke (levensbeschouwelijke) waarden sta ik en hoe maak ik die waar?

Democratie: een manier van leven

Democratie heeft niet alleen te maken met formele politieke rechten en plichten, maar ook met de manier waarop mensen met elkaar omgaan: het erkennen dat iedere burger in principe een bijdrage kan leveren aan het 'besturen' van de samenleving, het proberen vreedzaam conflicten op te lossen, een meerderheid die respect en tolerantie voor minderheden aan de dag legt, en andersom. Democratie omvat niet alleen formele spelregels, maar is een houding, een levenswijze. We verwachten dat burgers elkaar respecteren en met rust laten. We verwachten dat iedereen zijn bijdrage levert aan de kwaliteit van de samenleving en niets doet dat die kwaliteit in gevaar brengt.

Participatie: actief meedoen

Burgerschapsvorming wil kritische burgers voortbrengen. Het gaat erom dat leerlingen de kennis, houding en vaardigheden verwerven die nodig zijn om goed te kunnen functioneren in het politieke, economische en sociaal-culturele leven. 'Goed functioneren' betekent actief meedoen, medeverantwoordelijk voelen, een bijdrage leveren aan de leefomgeving en bereid zijn democratisch gedrag te vertonen. Maar er mag ook aandacht zijn voor wat genoemd wordt 'kleine deugden'. Deugden die de omgang tussen mensen prettiger en zinvoller maken (zie de bijlage voor een opsomming). Burgerschapsvorming wijst kinderen en volwassenen op de waardevolle betekenis van plezierige en humane omgangsvormen.

Identiteit: meer dan levensbeschouwing

Identiteitsontwikkeling heeft een relatie met levensbeschouwelijke ontwikkeling, maar is breder. Identiteitsontwikkeling heeft te maken met je zelfbeeld, hoe je in de wereld staat, hoe jij jezelf ziet ten opzichte van anderen. Waar sta ik voor en hoe maak ik dat waar? Een democratische samenleving doet een sterk beroep op de eigen verantwoordelijkheid, op regie nemen over het ontwikkelen van de eigen identiteit. Er is een constante wisselwerking tussen de identiteit van een persoon en de (sociale) omgeving. Gezin, vrienden, de klas, de vereniging. De identiteit van een leerling wordt gevormd in de relatie met anderen, terwijl die identiteit weer invloed heeft op de sociale omgeving. Identiteiten zijn ook veranderlijk. Bovendien maken mensen deel uit van

meerdere gemeenschappen en kunnen ze zich verbonden voelen met wat in die gemeenschappen belangrijk gevonden wordt. Voor sommige, met name allochtone, leerlingen is daarmee de identiteitsontwikkeling complexer. Door ze te leren omgaan met een verscheidenheid aan identiteiten, zijn deze leerlingen beter in staat succesvol te functioneren in de samenleving.

De school zelf is ook een gemeenschap, waar kinderen en volwassenen leren samen te werken, samen te leren, samen vreugde en verdriet te delen. Leerlingen worden serieus genomen en delen mede de verantwoordelijkheid voor een plezierige en veilige omgeving. Tegelijkertijd willen wij dat de school geen gesloten gemeenschap is. Leren gebeurt niet alleen op school. Daarom onderhouden de scholen contacten met instanties en organisaties die aan het leren kunnen bijdragen. De school staat midden in de maatschappij en haalt de maatschappij de school binnen.

Door jongeren actief te betrekken bij de samenleving waar ze deel van uitmaken, zorgen we ervoor dat ze zich medeverantwoordelijk gaan voelen voor die samenleving.

Burgerschapsvorming brengt jonge burgers de basiskennis, vaardigheden en houding bij die nodig zijn om een actieve rol te kunnen spelen in de eigen leefomgeving en in de samenleving. Belangrijk zijn bijvoorbeeld sociale vaardigheden.

- Luisteren, je mening geven, voor je eigen belangen opkomen, conflicten oplossen op een vreedzame manier.
- Aandacht nodig voor de gedrags- en omgangsregels die het sociale verkeer ordenen.
- Overdragen van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en van kennis over democratie.
- Kennismaking met verschillende culturen, geloven en leefwijzen in de Nederlandse samenleving.

Sociale ontwikkeling van leerlingen is geen “vak” Het zit verweven in het totale van onze school.

Burgerschapsvorming kan inhoudelijk in het onderwijs worden verbonden met schoolvakken als geschiedenis, maatschappijleer, godsdienst/levensbeschouwing, maar ook met talen en exacte vakken.

Delen van burgerschapsvorming zitten nu al in deze vakken en hun methodieken of kunnen er relatief eenvoudig in worden opgenomen. Toch vraagt burgerschapsvorming ook om andere inhouden en vooral een andere manier van leren, met meer handelingsgerichte activiteiten in school en buiten school.

Het vakken overstijgende karakter van burgerschapsvorming vraagt om een meer samenhangende aanpak, waarbij voor school, leerlingen en gemeenschap duidelijk wordt wat het effect is. Burgerschapsvorming moet zichtbaar worden.

2) Actief burgerschap: Hoe leren we dit aan?

Actief Burgerschap is een deel van de pedagogische opdracht van scholen. Dit betekent, dat de school niet kan volstaan met het aanbieden van traditionele kennis uit de schoolvakken die zich daarvoor lenen. Actief Burgerschap is niet louter te ontwikkelen door overdracht van kennis of het beoordelen van werkstukken, proefwerken en toetsen op de overgedragen kennis m.b.t. burgerschapsvorming.

Kennisoverdracht heeft in deze context maar een beperkte meerwaarde. Actief Burgerschap leer je door te doen, door te ervaren wat het is.

Het 'ervaringsleren' is een natuurlijke en vanzelfsprekende manier van leren, die zich niet beperkt tot de school. De school is een uitermate geschikte leerplaats om deze manier van leren op een gestructureerde manier tijd, ruimte en plaats te geven.

Een ander aspect van burgerschapsvorming is ook van groot belang. Het belang hechten aan en je betrokken voelen bij zijn van grote meerwaarde. Ook het aspect van de sociale verbondenheid voelen van het geliefd zijn, je belangrijke en welkom voelen mag niet onderschat worden. Jongeren moeten serieus worden genomen, ook het recht hebben om 'jong' te zijn, maar tegelijkertijd erkend worden als medeburger. Een medeburger die aan het leren is om het leven en de samenleving waarin ze zich bevinden vorm te geven. Dit vraagt een duidelijke pedagogische aanpak.

De school geeft ruimte voor en schenkt aandacht aan:

- de wereld binnen en buiten de school;
- gemeenschapsbelangen;
- reflectie;
- elders opgedane leerervaringen.

Wij leren onze leerlingen invloed uit te oefenen op hun eigen onderwijsleerproces binnen de door de school gestelde kaders. Daarbij houden we rekening met de drie belangrijkste basisbehoeften van kinderen:

- de behoefte aan relatie (ergens bij horen)
- de behoefte aan competentie (ergens goed in zijn)
- de behoefte aan autonomie (zelfstandigheid)

Het rekening houden met verschillen zit verweven in ons totale onderwijsaanbod. De pedagogische en didactische benadering is gericht op de onderwijsbehoeften van alle kinderen. Het zorg dragen voor een veilig schoolklimaat draagt er toe bij dat kinderen Actief Burgerschap als iets 'normaals' ervaren. Actief Burgerschap heeft zich een vaste plaats verworven binnen onze school en zit verankerd in ons onderwijs- en activiteiten aanbod.

3) Hoofddoelen Burgerschap

Onder **Actief Burgerschap** wordt verstaan: Het zelfstandig verantwoordelijkheid nemen door leerlingen voor gemeenschapsbelangen binnen en/of buiten de school.

Op deze school bieden wij kinderen in ruime mate en op gelijkmatig verdeelde wijze ruimte om zich met het bovenstaande op zinvolle wijze bezig te houden. De basiswaarden en kerndoelen zijn gekoppeld aan de activiteiten die gedurende de gehele schoolloopbaan worden aangeboden.

Op basis van de kerndoelen hebben we de volgende doelen opgesteld:

1. Wij voeden onze leerlingen op tot fatsoenlijke en evenwichtige mensen die respectvol (vanuit duidelijke waarden en normen) omgaan met de medemens. Daarom leren wij onze leerlingen zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen en besteden wij veel aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling.
2. Wij voeden onze leerlingen op tot mensen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook naar handelen. Wij willen dat kinderen leren met elkaar te overleggen, naar elkaar te luisteren en samen te werken. Zij leren de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.
3. Wij voeden onze kinderen op tot mensen die “meedoen”, participeren, zodat ze actief betrokken zijn op de samenleving en gericht op samenwerking. Wij leren hen zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
4. Wij voeden onze leerlingen op tot mensen die kennis hebben van en respect hebben voor andersdenkenden. Wij leren hen de hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en leren om respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
5. Wij richten ons op de algemene ontwikkeling, omdat we willen dat kinderen in aanraking komen met cultuur en daardoor een persoonlijke verrijking en een bredere kijk op de wereld krijgen.
6. Wij leren onze leerlingen met zorg om te gaan met de natuur en het milieu.

Activiteiten i.h.k.v. burgerschapsvorming;

activiteiten	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel
	1	2	3	4	5	6
Groep 1 t/m 8						
Kwink (methode)						
PBS						
Vieringen/feesten						
Jaarlijkse voorstelling/musical						
Inloopavond						
Herfstwandeling						
Bezoek Drunense Duinen						
Pannenkoekendag voor ouderen						
Actie voor een goed doel (KWF en Liliane fonds)						
Natuurcentrum Gorinchem						
Kanjer van de week						
Schooltv						
Sportdag (Koningsspelen)						
ANWB Streetwise						
Cultuuronderwijs 'Reizen in de tijd'						
	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel
Groep 1/2	1	2	3	4	5	6
Thema's Kleuterplein (methode)						
Bezoek boerderij						
Bezoek restaurant						
Paasmandjes brengen in bejaardenhuis						
	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel
Groep 3/4/5	1	2	3	4	5	6
Liedjes zingen en spelletjes spelen met ouderen in het bejaardenhuis						
Spreekbeurt (groep 5)						
Weerbaarheidslessen Grol (groep 5)						
Bezoek bibliotheek (groep 3/4)						
Landelijke opschoondag						
Geïntegreerde wereldoriëntatiemethode Blink						
	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel	Doel
Groep 6/7/8	1	2	3	4	5	6
Voorlezen in het bejaardenhuis						
Weerbaarheidslessen Grol						
Spreekbeurt						
Dagelijks jeugdjournaal kijken						
Sportoernooien (voetbal/volleybal)						
Landelijke opschoondag						
Geïntegreerde wereldoriëntatiemethode Blink						
Bezoek burgemeester op school						
Bezoek museum						

Scholenbezoek VO (groep 7/8)						
Gastles bureau Halt						
Schoolkamp						
EHBO						
Klassenvergadering						

4) Basiswaarden

Met 'basiswaarden van de democratische rechtsstaat' wordt verwezen naar zeven basiswaarden.

1. Vrijheid van meningsuiting
2. Gelijkwaardigheid
3. Begrip voor anderen
4. Verdraagzaamheid (tolerantie)
5. Autonomie
6. Afwijzen van onverdraagzaamheid
7. Afwijzen voor discriminatie

Het onderwijs op onze school sluit aan bij de basiswaarden en wij bevorderen dat de leerlingen de basiswaarden toepassen. Op onze school corrigeren wij uitingen van leerlingen, die strijdig zijn met de basiswaarden.

In het volgende overzicht geven wij aan hoe en wanneer wij aandacht besteden aan de basiswaarden.

Basiswaarden	Hoe?	Wanneer?	Welke groep?
Vrijheid van meningsuiting	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kring-/groeps gesprekken n.a.v. actuele onderwerpen ▪ Leren luisteren naar elkaar ▪ Elkaars mening respecteren ▪ Individuele gesprekken 	<p>wekelijks</p> <p>dagelijks</p> <p>dagelijks</p>	Alle groepen op eigen niveau
Gelijkwaardigheid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen onderscheid tussen jongens en meisjes ▪ Respectvol omgaan met elkaar ▪ Geen onderscheid tussen autochtone en allochtone leerlingen ▪ Leren elkaar te accepteren 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau
Begrip voor anderen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Respectvol omgaan met elkaar ▪ Leren elkaar te accepteren ▪ Groepsregels ▪ Leren reflecteren op eigen gedrag 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau
Verdraagzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsregels ▪ Respectvol omgaan met elkaar ▪ Aandacht voor andere culturen en religies ▪ Leren reflecteren op eigen gedrag 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau
Autonomie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zelfstandig werken / werken met het planbord ▪ Leerlingen beslissen mee over de inrichting van het lokaal ▪ Leerlingen plannen hun werk 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau
Afwijzen van onverdraagzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsregels ▪ Respectvol omgaan met elkaar ▪ Individuele gesprekken met leerlingen (en hun ouders) ▪ Leren reflecteren op eigen gedrag 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau
Afwijzen discriminatie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Groepsregels ▪ Sociale vaardigheidslessen ▪ Respectvol omgaan met elkaar ▪ Individuele gesprekken met leerlingen (en hun ouders) ▪ Leren reflecteren op eigen gedrag 	dagelijks	Alle groepen op eigen niveau

5) Evaluatie

Het spreekt voor zich dat onze school ieder schooljaar het activiteitenaanbod evalueert en hier eventueel aanpassingen op maakt.

Het toevoegen van activiteiten zal worden gekoppeld aan de kerndoelen. Hiermee wordt voorkomen dat er disbalans ontstaat binnen ons activiteitenaanbod betreffende Actief Burgerschap. Activiteiten worden alleen geschrapt als er geen disbalans ontstaat of als er een gelijkwaardige activiteit voor in de plaats komt. Op deze wijze borgen wij het Actieve Burgerschap binnen onze lerende organisatie en bieden wij plaats aan de wereld binnen en buiten onze school. Kinderen van de onze school moeten na acht jaar onderwijs op onze school klaar zijn voor de 'grote stap' en uitkijken naar de wereld die voor hun ligt. Met open vizier...

Kerdoelen primair onderwijs

27-2-2015

De meest direct met burgerschap verbonden kerndoelen voor het primair onderwijs zijn te vinden in het *leergebied oriëntatie op jezelf en de wereld*. Drie kerndoelen hebben betrekking op de het samenleven in en deelnemen aan de Nederlandse democratische en pluriforme samenleving:

- De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger (kerndoel 36);
- De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen (kerndoel 37);
- De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit (kerndoel 38).

Daarnaast bevat het leergebied *oriëntatie op jezelf en de wereld* kerndoelen die eveneens goed in verband gebracht kunnen worden met een aspect van burgerschap, bijvoorbeeld door een relatie te leggen met 'de eigen verantwoordelijkheid voor de leefomgeving', 'de situatie in Nederland vergelijken met elders' en met historische aspecten:

- De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu (kerndoel 39).
- De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika (kerndoel 47).
- De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis (kerndoel 53).

Buiten het leergebied *oriëntatie op jezelf en de wereld* zijn er kerndoelen die vaardigheden beschrijven die een belangrijke voorwaarde zijn voor deelname aan de pluriforme democratische samenleving.

Met name in de kerndoelen *Nederlandse taal* is veel aandacht voor 'zichzelf informeren', 'feiten en meningen onderscheiden' en 'deelnemen aan discussie'. Hier ligt ook een relatie met 'mediawijsheid':

- De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren (kerndoel 3).
- De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, en bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale bronnen (kerndoel 6).

Tot slot bevatten de leergebieden *kunstzinnige oriëntatie en bewegingsonderwijs* kerndoelen die verband hebben met respectievelijk identiteit en cultureel erfgoed en vormen van samenwerking en overleg.

- De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed (kerndoel 56).
- De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden (58).